

arxiu

70 anys de la Declaració Universal de Drets Humans. Orígens i —algunes— claus de la seua resiliència

vista prèvia >

Després dels horrors del nazisme i la Segona Guerra Mundial, les Nacions Unides van aconseguir consensuar un text que recollia una sèrie de drets que, en teoria, havien de prevaldre arreu del món. Es feia així realitat, parcialment, la vella idea d'un marc jurídic mínim que estigués per sobre dels Estats, i que protegís els éssers humans de l'opressió, pel simple fet de pertànyer a l'espècie humana. Actualment la Declaració Universal constitueix un referent i una font de dret internacional, malgrat que no s'hagi acabat d'aplicar amb tota la seua potencialitat.

María José Añón

Catedràtica de Filosofia del Dret, Universitat de València

mariaj@uv.es

Aquest any es commemora el 70è aniversari de la Declaració Universal de Drets Humans —d'ara endavant DUDH o la Declaració—, un esdeveniment que no pot passar inadvertit. No solament perquè el calendari marca la procedència de la commemoració d'un text que amb els seus avanços i reculades constitueix avui, com s'ha subratllat en diferents ocasions, un actiu de la humanitat, «un document clau en la història de la humanitat»,¹ un símbol d'allò humà irreductible; és a dir, la quinta essència dels valors en virtut dels quals afirmem, junts, que som una comunitat humana, com expressa la Declaració de Viena de 1993.²

A la commemoració s'uneixen dues raons sobre les quals propose reflexionar ací i que ens porten a algunes de les claus de l'origen i formació de la Declaració. La primera perquè

1 La proclamació de Teheran al 1968 va afirmar que la declaració «enuncia una concepció comuna a tots els pobles dels drets iguals i inalienables de tots els membres de la família humana i la declara obligatòria per a la comunitat internacional».

2 La Convenció de Viena, celebrada al 1993, va suposar la creació de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans.

la seua elaboració pot ser interpretada com un exemple de bon fer en el context d'unes circumstàncies especialment difícils. Açò ens farà valorar en particular la contribució d'una generació i les personalitats que, d'alguna forma han fet possible que la DUDH no solament haja resistit la prova del temps, sinó que mantinga una rellevància i una resiliència que fa d'ella un testimoni de la perdurable universalitat dels valors d'igualtat, llibertat, justícia i dignitat humana que incorpora.

La segona raó planteja no solament que la DUDH és un instrument viu i en certa manera inacabat, sinó sobretot que en ella hi ha continguts que propiciaven haver avançat — molt— més del que s'ha fet fins ara i en aquest sentit, alguns dels seus àmbits encara cal desenvolupar-los. La universalitat que es posposa com a un valor indiscutible sobretot si s'interpreta com un element en potència, ha permès articular avanços per a la seua realització encara no assolits. Així, no és possible obviar que, com escriu Catherine MacKinnon,³ a la visió de la humanitat que

3 MACKINNON, *Are Woman human? And other*

reflecteix la declaració universal li faltaria un rostre de dona. Resulta difícil de comprendre que allí on es defineix l'humà, no s'haguera reconegut com a drets humans els relatius a una realitat mundial com és la discriminació de les dones.

El lema de l'ONU per a aquesta commemoració és «tancar la bretxa de la implementació» i assumir el compromís de defensar els drets. Un lema que continua alertant sobre aquesta manca de desenvolupament de la DUDH pel que fa a la seva aplicació.

Per aquest motiu ens aproximem una vegada més als seus orígens, al context del seu naixement, el seu procediment d'elaboració, el substrat teòric i filosòfic dels seus continguts i els drets que la integren.

La Declaració de Dret Humans com a peça elemental del nou ordre internacional

La DUDH és un element essencial de l'estructura constitucional de l'ONU, açò és, del nou ordre internacional

international dialogues.

La Declaració és un element essencial de l'estructura constitucional de l'ONU, açò és, del nou ordre internacional que s'institueix en 1945 després de la Segona Guerra Mundial

que s'institueix en 1945 un cop finalitzada la Segona Guerra Mundial. Aquest és un plantejament del que es va tenir consciència des del primer moment. El document que estableix el mandat de formular una declaració de drets humans es refereix a ells com «el cor o el nucli de l'activitat de l'ONU».⁴ Així, podem rastrejar la vertebració i l'origen d'un sistema internacional de protecció dels drets humans en la Carta de les Nacions Unides, des del seu primer article. Entre els seus principis i finalitats hi ha un fil conductor: el reconeixement i la protecció dels drets sense discriminació, des de la confiança «en la llibertat i la democràcia sustentada en la dignitat inherent d'homes i dones»;⁵ que al seu torn dona sentit a la resta de finalitats: mantenir i enfortir la pau i la seguretat internacionals, les relacions entre estats i afavorir la cooperació internacional.

El nou ordre internacional que representa la Carta de les Nacions Unides

4 SCHABAS, «Introductory essay: the drafting and significance of the Universal Declaration of Human Rights».

5 UNESCO, *Human Rights. Comments and Interpretations*.

i la DUDH són una resposta, com tantes vegades s'ha assenyalat, als horrors de la Segona Guerra Mundial, en un context convuls i postbèl·lic, en el qual la comunitat internacional es va unir per a dir «mai més». Davant la commoció que produí el descobriment dels camps d'extermini i amb les primeres imatges de les conseqüències funestes de les dues bombes atòmiques a Hiroshima i Nagasaki del 1945, el món necessitava recobrar el sentit de la dignitat humana i consolidar la pau en un context marcat ja per l'inici de la Guerra Freda, la política de blocs i el germen dels processos de descolonització. La necessitat de la DUDH també s'explica com a afirmació d'un objectiu per a tota la humanitat, davant la insuficiència de la defensa dels drets en l'àmbit de cada estat. Es consolida així un procés d'internacionalització dels drets humans que, sense ser lineal, no ha deixat de ser protagonista del seu reconeixement i aprofundiment.

Aquest procés ha estat presidit, almenys inicialment, per certa idea de consens en un moment històric especialment delicat. Consens que va necessitar d'un difícil equilibri entre

les diferents concepcions sobre els drets humans, els interessos dels estats i les qüestions diplomàtiques, amb l'objectiu de fer del text de la DUDH expressió d'una «fe en la humanitat», així com un full de ruta o «guia de conducta per als estats i les persones» que faça dels drets alguna cosa factible i practicable; un text que expressara un enteniment comú de drets per a la humanitat.⁶

Anotacions sobre el procés d'elaboració de la Declaració Universal de Drets Humans

Al febrer de 1946 es va constituir la Comissió de Drets Humans de l'ONU, dependent orgànicament del Comitè Econòmic i Social (ECOSOC). Al llarg del temps s'ha constituït com el fòrum universal més important en matèria de drets humans.⁷ A la Comissió se li va encomanar establir l'estructura jurídica i internacional

6 UNESCO, *Human Rights. Comments and Interpretations*.

7 La Comissió de Drets Humans integrada a l'origen per divuit estats va funcionar fins al 15 de març de 2006 que va ser substituïda pel Consell de Drets Humans.

El clima de Guerra Freda va separar els drets en dos grups: els civils i polítics, abanderats pels estats capitalistes; i els socials i econòmics, emfasitzats pels països comunistes

per al reconeixement i protecció dels drets humans i la seua primera tasca va ser redactar una Declaració que concretara aquests drets als quals feia referència la Carta fundacional de l'organització en el seu preàmbul i al llarg del text.

En el marc d'aquesta comissió es va crear un Comitè de redacció més reduït conegut com el *Drafting Group* format per: Eleanor Roosevelt (1884-1962) per part dels EUA; per l'Estat francès, René Cassin (1887-1976); Charles Malik (1906-1987) del Líban; Peng Chun Chang (1892-1958) representant la Xina; Hernán Santa Cruz (1906-1979) de Xile; Alexandre E. Bogomolov i Alexei Pavlov de l'URSS; Lord Dukes-ton (1881-1948) i Geoffrey Wilson del Regne Unit; William Hodgson (1892-1958) d'Austràlia; Carlos Rómulo de les Filipines (1899-1985); i John Peters Humphrey (1906-1995) director de la Divisió de Drets Humans de l'ONU. Els debats en el si d'aquest comitè van tenir una profunditat i una riquesa inqüestionable. En aquest context John P. Humphrey va preparar un document de treball, que tot i tractar-se només d'un esborrany es va

convertir en un document d'«importància seminal» en tot el debat.⁸

La base documental consultada i els materials preparatoris van ser molt significatius.⁹ Es van examinar nombroses fonts jurídiques, constitucions estatals —divuit europees i d'altres llatinoamericanes, cinc de països asiàtics, cinc de països d'orient mitjà i quatre africans—, materials normatius i doctrinals de tots els sistemes jurídics que es van completar amb les aportacions de tres subcomissions de l'ONU: llibertat d'informació, prevenció de la discriminació i protecció de minories i sobre la situació de la dona, recentment constituïda.

Després de 85 intenses sessions, en les quals es van analitzar prop de 200 esmenes i es van elaborar setze esborranys, va poder presentar-se el text definitiu que va ser aprovat i proclamat per l'Assemblea general de l'ONU reunida en el palau de

8 SCHABAS. «Introductory essay: the drafting and significance of the Universal Declaration of Human Rights».

9 COMMISSION OF HUMAN RIGHTS. «Drafting Committee on an International Bill of Human Rights».

Chaillot de París la mitjanit del dia 10 de desembre de 1948. De 58 països que formaven part de l'organització, van votar favorablement 48, cap en contra i es van abstenir vuit països — Aràbia Saudita, Bielorrússia, Txecoslovàquia, Polònia, Ucraïna, Unió Sud-africana, URSS i Iugoslàvia.

De l'elaboració de la Declaració propose fixar la nostra atenció en dues qüestions que considere d'especial transcendència. D'una banda, la relativa a la naturalesa jurídica de la Declaració i per una altra, als seus fonaments filosòfics i polítics.

La Declaració Universal de Drets Humans i la seua ambigua vinculatorietat

La naturalesa jurídica, política i moral de la Declaració no és una qüestió senzilla i té major transcendència de la qual inicialment se li va atribuir. Quant al reconeixement i al sistema de protecció de drets, la idea inicial va ser que s'elaboraren tres instruments: una declaració, un tractat o convenció —Carta dels DDHH— i un tribunal internacional que jutjara les violacions a tals drets.

A pesar que el significat jurídic de la Declaració ha sigut incert des de la seua elaboració per la feblesa del seu caràcter obligatori és una font de dret indubtable

Des de la primera reunió de la Comissió de Drets Humans el debat es va centrar en la dimensió formal de la Declaració. La proposta de països com EUA i Regne Unit va marcar el camí de la bifurcació i es va assumir elaborar dos documents, un seria la Declaració de drets i el segon una convenció. La Declaració tindria un sentit programàtic, per tant sense establir obligacions i pautes d'implementació. Una sort de preàmbul d'un tractat futur que es deixava pel 1949 i que finalment es va concretar en dos Pactes Internacionals quasi 20 anys després: el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, tots dos de 1966 i que van entrar en vigor en 1976, encara que amb diferents mecanismes de protecció i efectivitat.

L'ambigüitat fonamental del significat de la DUHD, com explica William Schabas (1950), ha romàs com a qüestió oberta. La naturalesa política, que no jurídica, de la DUHD i per tant el seu limitat caràcter declaratiu de tots els drets humans va mantenir obert un debat al si de l'ONU que va impedir que la Declaració tinguera, per així dir, una traducció jurídica

sota la forma d'un tractat internacional. El profund desacord entre els estats, expressió del clima de Guerra Freda i de divisió en dos blocs, va separar també els drets en dos grups. Els estats capitalistes van abanderar els drets de llibertat, també denominats civils i polítics i els països comunistes van posar l'èmfasi en els drets econòmics, socials i culturals considerats com a incompatibles. No obstant açò, l'Assemblea havia reconegut al desembre de 1950 que «el gaudi de les llibertats cíviques i polítiques i el dels drets econòmics, socials i culturals estan vinculats entre si i es condicionen mútuament» i que «l'home, privat dels drets econòmics, socials i culturals no representa aqueixa persona humana que la Declaració Universal considera com l'ideal d'home lliure». Per tant, ens trobem ací amb dues línies de discurs divergents. Una que va cristallitzar en la DUDH que entén que els drets humans tenen tots el mateix valor, són indivisibles i interdependents i que estima la importància dels drets socials; i una segona que es va obrir pas a partir de 1951, on els drets van constituir en l'imaginari dels estats dos conjunts de diferent jerarquia i intensitat de protecció.

No obstant açò, a pesar que el significat jurídic ha sigut incert des de la seua elaboració per la feblesa del seu caràcter obligatori, és una font d'autoritat indubtable¹⁰ i ha tingut una influència decisiva en un desenvolupament normatiu de dimensions universals, estatals, regionals i locals.¹¹ Ha sigut, així mateix, font d'inspiració i la base dels avanços en aquest àmbit, com afirma la Convenció de Viena de 1993. Es pot dir que l'impacte de la declaració universal no va ser immediat, sinó que ha anat augmentant i segueix fent-ho amb el pas dels anys.

Qüestions de fonamentació

El segon aspecte a considerar afecta a la dimensió normativa o de fonamentació dels drets i en la seua repercussió en el disseny de la pròpia Declaració. Molts dels principis sobre els quals s'assenta el dret modern,

10 HUMPHREY i HANNUM, «The Status of the Universal Declaration of Human Rights in National and International Law».

11 Exemples d'açò, el Conveni Europeu de Drets Humans (1950), Convenció Americana de Drets Humans (1969) o la Carta Africana de drets humans i dels pobles (1981).

El pes d'una concepció universal i iusnaturalista dels drets va estar molt present en la Declaració, on els drets corresponen a tots els éssers humans amb independència de les seves característiques

pel que fa als drets humans, troben les seues arrels en segles anteriors, especialment en les declaracions de drets dels segles XVII i XVIII, i en concret els proclamats després de les revolucions nord-americana i francesa, així com els corrents filosòfics que s'hi van embolcallar. Sens dubte, el pes d'una concepció universal i iusnaturalista dels drets va estar molt present en la DUDH. Una concepció que afirma, encara que amb diferents intensitats, que els drets corresponen a tots els éssers humans amb independència de les seues característiques i de les condicions polítiques o d'un altre ordre en les quals es troben. La modernitat va proporcionar les claus per a presentar aquests drets com a expressió d'un dret natural, en alguns casos ancorats en les exigències que la raó troba en la naturalesa humana, amb posterioritat reinterpretades en clau de valors i necessitats humanes bàsiques i deslligades de pressupòsits religiosos. Concepcions que aporten una fonamentació dels drets sobre la seua capacitat d'imposar i establir límits i obligacions a tots el poders: públics i privats, polítics i econòmics. Les tesis que aporten una fonamentació al voltant dels drets

que tenen la capacitat d'imposar o establir límits, vincles al poder polític i a altres poders sobre la vida de les persones. Els treballs preparatoris mostren que, si d'alguna forma la DUDH és una codificació de principis existents, també és un exercici creatiu de construcció del dret.¹² Els seus aspectes originals es plasmen en l'establiment de nous estàndards, més vinculats a les condicions materials d'existència, a l'interès pel desenvolupament tecnològic i científic de l'època o a la preocupació pels límits a la llibertat econòmica o d'empresa; dit d'una altra manera, «els drets humans tenen una naturalesa evolutiva; els estàndards havien de deixar espai al creixement i expansió com a principis imbricats en la decència humana».¹³

En aquest sentit, és d'extraordinari interès la intervenció que del Comitè sobre els Principis filosòfics dels drets de l'home que es va forjar en el si de la UNESCO i que va deixar la

12 MORSNIK, «The Philosophy of the Universal Declaration».

13 SCHABAS, «Introductory essay: the drafting and significance of the Universal Declaration of Human Rights».

seua empremta en el context dels treballs preparatoris de la DUDH, ja que va fer una labor d'assessorament per a la Comissió de Drets Humans sobre qüestions relatives a la fonamentació. Al llarg de 1947 aquest Comitè va preparar i va llançar una enquesta d'opinió sobre els problemes teòrics o de fonamentació dels drets humans.

Els textos continguts a «The Ground of an International Declaration of Human Rights» provenen de les respostes a aqueixa enquesta.¹⁴ Expressió de les opinions personals dels seus autors seleccionats com a experts que mantenien concepcions filosòfiques i/o religioses diverses i persones destacades per la seua talla intel·lectual, tot i que lamentablement no va incorporar cap dona. El propòsit va ser suggerir les bases o fonaments comuns per a una declaració de drets humans, i explicar el possible terreny de les diferències «sota el convenciment que els membres de l'ONU comparteixen conviccions comunes

14 Una selecció de les respostes que van proporcionar els experts es troben en la següent publicació. CARR, *Los derechos del hombre*.

El sentit d'universalitat és l'element més característic i original de la Declaració. Denominar-se universal i no solament internacional denota, de manera explícita, aquesta clara vocació

de les quals depenen els drets humans, però també estan convençuts que aquestes conviccions comunes es plantegen en termes de diferents principis filosòfics i sobre la base de sistemes polítics i econòmics divergents».

Les conclusions d'aquest treball van ser elaborades per un comitè d'experts reunits al juliol de 1947 sobre la base de les contribucions rebudes. El Comitè presidit per Edward H. Carr les va enviar a la Comissió de Drets humans de l'ONU amb l'esperança que pogueren ajudar a aclarir la discussió i explorar les bases d'un acord constructiu.

El més destacable, és que el qüestionari proposava una reflexió sobre alguns pressupostos bàsics que més tard van tenir una translació en el contingut de la DUDH i que també estaven en sintonia amb les preocupacions bàsiques expressades pels membres del Comitè de Redacció. Es plantejaven preguntes o reflexions en dos nivells.¹⁵ El primer, de caràcter més general, interrogava entorn

15 UNESCO. *Human Rights. Comments and Interpretations*.

de diversos tipus de relació que es poden sintetitzar en tres aspectes. En primer terme, es preguntava pel tipus de relació que existeix entre tots els drets —civils, polítics, socials i econòmics— tenint en consideració variables com el sexe, les dimensions individual i grupal dels drets o els tipus de societat. També interrogava sobre les possibles relacions entre les llibertats i les condicions econòmiques i socials en cada regió, així com la influència de factors educatius, el desenvolupament artístic, científic i tecnològic sobre els drets. A més, també interroga per l'opinió sobre els canvis que han sofert els drets proclamats des del període de la Il·lustració fins a la situació en 1947. Un altre dels elements discutits és la justificació dels límits que cal establir en relació amb els drets i les llibertats individuals, i respecte a les responsabilitats corporatives o socials.

En la seua segona part, el document recaptava l'opinió dels experts a partir d'un llistat de drets que o bé es troben en declaracions de drets prèvies —llibertat de consciència i

creença, expressió, reunió, associació, de moviment, de comunicació i a obtenir informació— o que provenen de la declaració de les quatre llibertats de Franklin D. Roosevelt: la llibertat de viure sense temor —dret a la protecció—, la llibertat de viure sense penúria —drets econòmics, dret a la seguretat a un nivell bàsic de benestar material; la llibertat d'expressió; i la llibertat religiosa. Les altres dues preguntes versen sobre drets polítics —la llibertat política i igualtat per als partits—, i sobre drets socials —la llibertat i igualtat d'oportunitats econòmiques, en la recerca d'una vida bona, l'accés a l'ensenyament, al treball, l'accés a mitjans de subsistència, a la salut, a la recerca científica, el dret a la justícia, el dret de propietat, els drets de les minories, els drets de les dones, dels xiquets, dels discapacitats i de les persones d'edat.

Així, el qüestionari no solament s'interessa per les bases teòriques dels drets, sinó especialment sobre la seua dimensió pràctica, el seu abast, i les seues garanties d'eficàcia, i proposa un catàleg de drets concrets.

Al voltant de les aportacions originals de la DUDH

Per a sintetitzar aquelles aportacions originals de la DUDH que es poden considerar més valuoses i amb major capacitat de transformació per al futur, a més de reconèixer que la Declaració és un text sintètic, clar, redactat amb una força i vigor admirables, assenyalaré les tres següents:

En primer lloc, el sentit d'universalitat que és l'element més característic i original de la Declaració. Denominar-se universal i no solament internacional denota, de manera explícita, aquesta clara vocació. Es dirigeix a l'ésser humà com a tal, a tots els éssers humans i no a un determinat tipus de persones. No es tracta d'una mera disquisició acadèmica i és de vital importància considerar que la universalitat ha de veure's en clau de respecte als fonaments de la dignitat humana en qualsevol part del món.

En aquest mateix sentit, és un actiu de la DUDH presentar els drets humans amb unes característiques nítides: la universalitat, la seua

proclamació solemne unida al reconeixement del principi d'igualtat i no discriminació; la indivisibilitat, en la línia que els drets tenen el mateix valor, així com la seua interdependència.¹⁶ Aquests dos trets evidencien el fenomen de la dependència mútua entre els diferents drets, i que no es pugui entendre un sense els altres.

El qüestionament al que ha sigut sotmesa la idea d'universalitat i d'indivisibilitat dels drets humans és ben conegut, ja que d'un costat s'ha denunciat el seu caràcter predominantment occidental i d'arrel eurocèntric que, segons afirmen els crítics, ignora altres realitats culturals.

¹⁶ La primera afirmació es troba en la proclamació de Teheran de 1968 on es declara: «Donat que els drets humans i les llibertats fonamentals són indivisibles, la plena realització dels drets civils i polítics sense el gaudi dels drets econòmics, socials i culturals és impossible». L'Assemblea General de Nacions Unides va aprovar la tesi de la indivisibilitat en una resolució de 1977 i es va reafirmar en la Declaració de Viena en 1993: «Tots els drets humans són universals, indivisibles i interdependents i interrelacionats. La comunitat internacional ha de tractar globalment els drets humans d'una forma justa i igual, en peu d'igualtat i amb igual èmfasi».

No obstant açò, l'article 29 incideix en la importància de l'enfocament dels deures cap a la comunitat el que permet pensar, assenyala Emilia Bea (1960), en noves dimensions dels drets humans que estarien marcades per la relació amb els deures i un sentit més comunitari propi de tradicions no occidentals a l'hora d'interpretar-los.¹⁷

D'un altre costat, la universalitat mateixa ha hagut d'obrir-se pas a través de la lluita per la igualtat, especialment enfront dels falsos universalismes i els processos reals d'exclusió dels drets. Per aquest motiu després de la caiguda del mur de Berlín, l'ONU dedicà un dels eixos de la Conferència Mundial de l'any 1993 a la universalitat i la indivisibilitat dels drets humans, insistint en la idea que no es pot mantenir un compromís amb els drets de llibertat sense estar compromesos alhora amb els drets socials, i que no es poden exceptuar alguns d'ells —per exemple, els drets de les dones i/o els drets de participació democràtica— al·legant que són inadequats per a una determinada societat.

¹⁷ BEA, «1948 el naixement de la declaració Universal dels drets humans».

Els drets no s'entenen solament com a garanties de la llibertat individual i dels límits pel poder, sinó que estableixen límits i vincles també en relació amb el benestar de les persones

Per tant, les lectures i interpretacions posteriors a la Declaració que han tractat els diferents drets com a realitats que pertanyen a esferes diferents —i que han establert també tuteles diferenciades i fonaments de diferent abast—, en sentit estricte, contradueixen la DUDH.

En segon lloc, una innovació de la DUDH és el reconeixement de drets socials. Perquè si alguna cosa significa la universalitat de drets és que les llibertats, garanties processals —article 3 a 20— i els drets de participació —article 21— manquen de sentit i suport si no queda garantit l'accés igual als drets que satisfan necessitats bàsiques: salut, educació, treball, habitatge, i protecció enfront dels riscos més importants de l'existència —articles 22 al 27.

La inclusió d'aquests drets va ser impulsada pels països socialistes, que ja els incorporaven a les seves constitucions; però també va ser deguda al naixement dels models d'estat de benestar, que van tenir un impacte jurídic rellevant en el constitucionalisme europeu postbélic. Els drets no s'entenen solament com a garanties de la llibertat individual i

límits al poder, sinó que estableixen límits i vincles també en relació amb el benestar de les persones.

La pròpia Comissió de Drets Humans i el comitè UNESCO eren conscients de la importància radical d'aquests drets i van tenir gran interès a plantejar com podien afectar a les llibertats les condicions estructurals materials, i com es podien abordar les qüestions de fonament per a arribar a una declaració que reunira tots els drets sense distincions entre ells, i que alhora fora expressió, en la mesura del possible, de totes les visions del món —o que aquestes estigueren, almenys, presents en el seu contingut.

Finalment, la Declaració també proposa quin és el marc adequat per a la realització dels drets tant des del punt de vista institucional com des de la perspectiva de l'efectivitat dels mateixos —de les obligacions i les garanties—, i posa l'accent en la importància de l'estructura interna i internacional per a la realització dels drets en condicions d'igualtat. L'article 28, amb una senzillesa admirable, estableix que «tota persona té dret al fet que s'establisca un ordre social i internacional en el qual

els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració es facen plenament efectius».

Encara que aquesta disposició ha rebut una atenció escassa en relació a la importància que pot tenir, el desenvolupament del seu contingut podria ser exponencial. De fet, no és possible sintetitzar ací, els avanços en matèria de garanties i instruments de protecció i realització dels drets. Fins i tot s'han donat passos molt destacats per a reforçar el valor normatiu de les Convencions de Drets Humans a través del principi de convencionalitat. Resta pendent, no obstant açò, però també està en el germen en aquesta norma, aprofundir i avançar més en la possibilitat de fonamentar i articular un ordre internacional basat en principis de justícia global. Perquè, com explica Javier De Lucas (1952) «els drets humans no són només el fonament de legitimitat de l'ordre social, sinó també i sobretot l'ideal regulatiu, la concreció històrica de la idea de justícia a la qual hem d'aspirar àdhuc conscients que la seua plenitud està fora de l'abast de la dimensió legal, de l'acció política».¹⁸ ■

18 DE LUCAS, *Per què els drets humans?*.

■ Bibliografia

AFRICAN COMMISSION ON HUMAN AND PEOPLES' RIGHTS. *African Charter on Human and Peoples' Rights* [en línia]. Disponible a: <www.achpr.org>.

ALFREÐSSON, Gudmundur i EIDE, Asbjørn (eds). *The Universal Declaration of Human Right*. Leiden: Martinus Nijhoff, 1999.

BEA, Emilia. «1948 el naixement de la declaració Universal dels drets humans», *A Fòrum de Debats, Quaderns de lectura* núm. 6, p. 3-17, 1998.

CARR, Edward. (et alt). *Los derechos del hombre*. Barcelona: Laia, 1976(2ª).

COMMISSION OF HUMAN RIGHTS. «Drafting Committee on an International Bill of Human Rights». UN. E/CN.4/AC.1/3/Add.1, 1947.

COUNCIL OF EUROPE. *European Convention on Human Rights* [en línia]. Disponible a: <www.echr.coe.int>.

DE LUCAS, Javier. *Per què els drets humans?*. Valencia: Tirant Lo Blanch, 2018.

HANNUM, Hurst. «The Status of the Universal Declaration of Human Rights in National and International Law». *A Georgia Journal of International and Comparative Law* núm. 25, 1995.

HIERRO, Liborio. «Justicia global y justicia legal. ¿Tenemos derecho a un mundo justo?». *A Doxa, Cuadernos de Filosofía del Derecho*, núm.32, p. 341-374, 2009.

HUMPHREY, John P. *Human Rights & the United Nations: A Great Adventure*. New York: Dobbs Ferry, Transnational Publishers, 1984.

MACKINNON, Catherine. *Are Woman human? And other international dialogues*. Cambridge: Harvard University Press, 2007.

MORSINK, Johannes. «The Philosophy of the Universal Declaration». *A Human Rights Quaterly*, núm. 6, p. 309, 1984.

ONU. «Proclamation of Teheran, Final Act of the International Conference on Human Rights» [en línia]. Disponible a: <www.aaas.org>.

ONU. «Vienna Declaration and Programme of Action» [en línia]. Disponible a: <www.ohchr.org>.

ORGANIZATION OF AMERICAN STATES. *American Convention on Human Rights* [en línia]. Disponible a: <cidh.oas.org>.

SCHABAS, William, A. «Introductory essay: the drafting and significance of the Universal Declaration of Human Rights». *A The universal Declaration of Human Rights. The Travaux Préparatoires*, vol I. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

TRINDADE, Cançado. «La protección internacional de los derechos económicos, sociales y culturales». *A Estudios de Derechos Humanos*, volum I. San José: Instituto Interamericano de Derechos Humanos, 1992.

UNESCO. *Human Rights. Comments and Interpretations*. Actes del Simposi del 25 juliol 1948, Nova York: UNESCO, 1948.